

NIEWYGODNE DLA WŁADZY

OGRANICZANIE WOLNOŚCI SŁOWA
NA ZIEMIACH POLSKICH
W XIX I XX WIEKU

Zbiór studiów pod redakcją
Doroty Degen i Jacka Gzelli

WYDAWNICTWO NAUKOWE
UNIwersytetu Mikołaja Kopernika

Toruń 2010

SPIS TREŚCI

WSTĘP	9
JANUSZ KOSTECKI Carski system cenzury zagranicznej w XIX wieku	13
DAMIAN SZYMCZAK Między uciskiem, kontrolą, protekcją a współpracą. Z dziejów cenzury austro-węgierskiej w Królestwie Polskim podczas I wojny światowej	33
ROBERT STOPIKOWSKI O czym i ile wolno pisać. Rzecz o Kościele katolickim w cesarstwie rosyjskim w „Przeglądzie Katolickim” 1863–1914	49
MAŁGORZATA ROWICKA Spokojny sen Senatora, czyli o cenzurowaniu przez carat Mickiewiczowskich <i>Dziadów</i> części trzeciej	83
GRAŻYNA GZELLA <i>Kapłan polski w twierdzy pruskiej</i> – jeden artykuł, dziewiętnaście poszkodowanych redakcji	103
TOMASZ J. KOTLIŃSKI Podstawy prawne ograniczania wolności słowa w ustawodawstwie prasowym dwudziestolecia międzywojennego	113

GRAŻYNA WRONA

„Z polecenia Pana Ministra...” Władza centralna a lokalny nadzór prasowy w latach 1918–1939 (na przykładzie Krakowa) 125

LECH KRZYŻANOWSKI

Sanacja wobec zaangażowania politycznego sędziów katowickiego i krakowskiego okręgu apelacyjnego (1926–1939) 141

JACEK GZELLA

Skutki pozostawiania w opozycji – konfiskaty w wileńskim „Słowie” w latach 1936–1939 157

MARCIN ŻYNDĄ

Konfiskaty „Gazety Grudziądzkiej” w dwudziestoleciu międzywojennym na przykładzie interwencji z 1933 roku 177

KRZYSZTOF WOŹNIAKOWSKI

Okupacyjne „prawo” Generalnego Gubernatorstwa wobec książki i piśmiennictwa polskiego w latach 1939–1945 193

TOMASZ MIELCZAREK

Pisarze w PRL: „pieszczochy władzy” czy ofiary systemu? 213

JOLANTA CHWASTYK-KOWALCZYK

Polscy pisarze emigracyjni wobec cenzury PRL 233

JADWIGA SADOWSKA

Bibliografia i polityka w Polsce w latach 1946–1990 255

PIOTR NOWAK

Poznańskie księgarstwo asortymentowo-wydawnicze w „bitwie o handel” 1946–1950 275

WANDA A. CISZEWSKA

Wydawnictwa toruńskie z lat 1945–1950 w opinii i ocenie cenzorów 305

DOROTA DEGEN

„...szkodliwe, zdezaktualizowane i bezwartościowe...”. Zarys działalności Komisji Oceny Wycofywanych Wydawnictw (1954–1956) 323

MAŁGORZATA KORCZYŃSKA-DERKACZ

Książki szkodliwe politycznie, czyli akcja „oczyszczania” księgozbiorów bibliotek szkolnych, pedagogicznych i publicznych w latach 1947–1956 335

EVELINA KRISTANOVA

„Tygodnik Warszawski” (1945–1948) a władza komunistyczna 357

MARIUSZ TRĄBA

Cenzorskie oceny tygodników katolickich „Gość Niedzielny” i „Niedziela” w pierwszych latach naporu ideologicznego (1948–1949) 375

MACIEJ FIC

Ograniczanie wolności słowa środowisk twórczych Górnego Śląska w latach 1945–1950 na przykładzie katowickiej „Odry” 391

IWONA PIETRZKIEWICZ, MICHAŁ ROGOŹ

„Dziennik Polski” pod nadzorem. Ingerencje cenzorskie w pierwszej połowie lat 50. 409

JACEK LADORUCKI

O próbach negacji cenzury instytucjonalnej i egzystencjalnej na przykładzie drugoobiegowej działalności łódzkiego „Pulsu” i krakowskiego „bruLionu”. Podobieństwa i różnice w strategii działania obydwu periodyków 435

ZDZISŁAW KROPIDŁOWSKI

Ingerencja cenzury w działalności Gdańskiego Dwutygodnika „Gwiazda Morza” w latach 1983–1989 455

KRZYSZTOF OKOŃSKI

„Zła” literatura z „lepszych” Niemiec. Funkcje „drugiego obiegu”
w PRL w kontekście upowszechniania literatury z NRD 475

MACIEJ SZANIAWSKI

Ograniczenie wolności polskiego szkolnictwa powszechnego w latach
1948–1953 (na przykładzie szkolnictwa województwa śląskiego) 489

JOANNA GÓRSKA

„Białe plamy” w nauczaniu historii. Obraz Józefa Piłsudskiego
na kartach wybranych podręczników dla szkoły podstawowej
wydanych po 1945 roku 505

ANNA GLIMOS-NADGÓRSKA

Problematyka Katynia na kartach podręczników szkolnych do historii
obowiązujących w latach 1981–1999 521

MAGDALENA MATEJA

Stefan Kisielewski wobec „dyktatury ciemniaków” 539

PRZEMYSŁAW KANIECKI

Mysia i okolice. Konwicki publicysta wobec cenzury 555

GRZEGORZ NIEĆ

Granice autonomii. Historiografia i publicystyka ZSL w walce
o tożsamość ruchu ludowego (1949–1989). Zarys problematyki 575